

Broedende roofvogels in Zeeland in 1995

Henk Castelijns

Met ingang van 1995 worden roofvogelbescherming en -onderzoek in Zeeland gecoördineerd. De bescherming wordt behartigd door Jan-Willem Vergeer en het onderzoek door ondergetekende. In dit artikel wordt een kort overzicht gegeven van het eerste onderzoeksjaar en een nieuwe schatting gemaakt van het aantal broedparen van roofvogels in Zeeland. Er komt ook een uitgebreide rapportage met onder andere de basisgegevens, stippenkaarten, resultaten van prooionderzoek en namen van waarnemers.

Methode

In Zeeland zijn in 1995 vijf gebieden (monitoringsgebieden) systematisch op roofvogels onderzocht (Figuur 1). In de rest van Zeeland heeft in 1995 geen systematisch onderzoek plaats gevonden, maar zijn heel wat broedparen opgespoord. Van de Bruine Kiekendief is zelfs een vrij volledig beeld ontstaan.

Territoria en nestvondsten zijn door waarnemers meestal ingetekend op een topografische kaart. Indien het nest werd bezocht, zijn de bevindingen over het algemeen genoteerd op een inventarisatieformulier van de WRN. Alle resultaten zijn tevens opgeslagen in een geautomatiseerd bestand. Indien een waarnemer niet het nest heeft bezocht, maar toch het aantal uitgevlogen jongen heeft opgegeven, is het aantal met een aparte code in het bestand opgenomen. Deze gegevens worden bij de berekening van het broedsucces buiten beschouwing gelaten. Bij de Bruine Kiekendief zijn nestbouw, prooi-overdracht, landingen met prooi op het (niet zichtbare) nest en uitvliegende jongen als nestvondst aangemerkt.

Het Zeeuwse landschap

Het onderzoeksgebied (311.700 ha) omvat de gehele provincie Zeeland inclusief de Grevelingen en het Markiezaat. Het is opgesplitst in deelgebieden die telkens een landschappelijke eenheid vormen (Figuur 1). Het landschap bestaat, op de duinen van Walcheren en Schouwen na, uit polderland en water. Het landoppervlak bedraagt 181.700 ha, waarvan slechts 1.3% bos. Het grootste deel (79%) wordt gebruikt voor agrarische (akkerbouw) doeleinden. Grootchalige akkerbouwvelden zijn er op Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland en in delen van Zeeuwsch-Vlaanderen. De rest is relatief kleinschalig polderland met dijken die nog intact zijn. Op Tholen, de Bevelanden en in Zeeuwsch-Vlaanderen zijn veel dijken met bomen beplant.

De dichtheid aan torenvalkneestkasten in de polders is hoog, vooral in fruitboomgaarden waarvan er veel zijn op Tholen, Zuid-Beveland en in Zeeuwsch-Vlaanderen.

Verspreid door Zeeland liggen heel wat door riet omzoomde kreken (ingepolderde getijdegeulen). De meeste treft men aan in Zeeuwsch-Vlaanderen en op Zuid-Beveland.

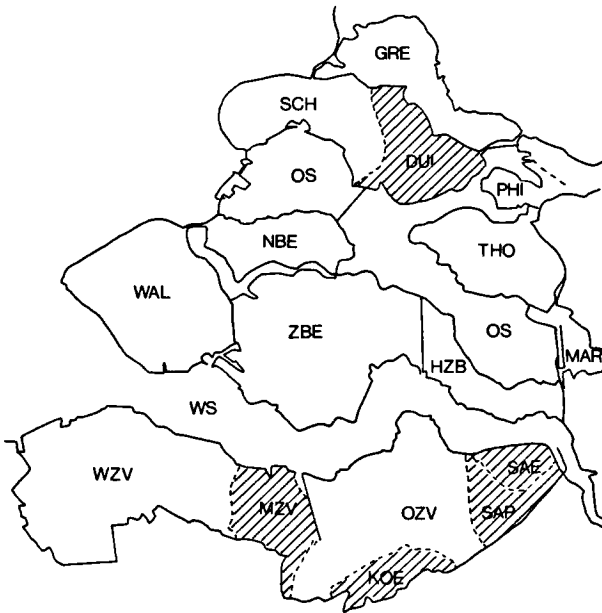
De droogvallende gronden in de voormalige getijdegebieden worden begraaft of ontwikelen zich tot bos. Voor boombroedende roofvogels is dit bos (nog) te jong om in te broeden.

Buitendijks aan de randen van de getijdegebieden liggen schorren, met in de Oosterschelde een totaal oppervlak van 190 ha en in de Westerschelde van 2700 ha.

Monitoringsgebieden

Er zijn vijf monitoringsgebieden (Figuur 1).

- Duiveland (9640 ha, 1.2% bos). Tamelijk grootschalig polderland met enkele bosschages en twee met riet omzoomde kreken. Er zijn ook enkele kleinschalige polders met beboomde dijken en verspreid gelegen kleine boomgaarden. Tot dit gebied behoren ook de aangrenzende oeverlanden van de Grevelingen.
- Saeftinghe (2250 ha, 0% bos). 3200 ha groot getijdegebied waarvan 2250 ha is begroeid met schorrevegetatie en enkele rietvelden. In 1995 waren er hoge vloedten op 17 mei en 15 juni. Een deel van de nesten van de Bruine Kiekendief, is daardoor vermoedelijk weggespoeld. Door gebrek aan oriëntatiepunten (mononatuur) kan wel eens een broedpaar worden gemist.
- Saeftinghepolders (3750 ha, 0.3% bos). Ten zuiden van Saeftinghe gelegen open polderland met een zevental kreken waarvan er vier met riet zijn omzoomd. De dijken zijn veelal met populieren beplant. Er zijn enkele kleine polderbosjes.
- Koewacht (2490 ha, 6.0% bos). Op zandgrond gelegen kleinschalig polderland met relatief veel bomen en c. 15 (kleine) kreken met rietveldjes, grenzend aan meer van dit type landschap in Vlaanderen. Er is relatief veel bos.
- Midden Zeeuwsch-Vlaanderen (8430 ha, 2.9% bos). Relatief kleinschalig polderland met c. twaalf kreken waarvan de helft met riet en/of rietvelden. Er zijn nogal wat boomgaarden en enkele percelen bos.

Figuur 1. Overzicht van het werkgebied in Zeeland, met gearceerd de monitoring-plots. *View of the province of Zeeland, with monitoring plots hatched.*

DUI=Duiveland
GRE=Grevelingen
HZB=Hals Zuid-Beveland
KOE=Koewacht
MAR=Markiezaat
MZV=Midden-Z-Vlaanderen
NBE=Noord-Beveland
OS=Oosterschelde
OZV=Oost-Z-Vlaanderen
PHI=Philipsland
SAE=Saeftinghe
SAP=Saeftingepolders
SCH=Schouwen
THO=Tholen
WAL=Walcheren
WS=Westerschelde
WZV=West-Z-Vlaanderen
ZBE=Zuid-Beveland

Resultaten

In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de in 1995 verzamelde resultaten. Er is onderscheid gemaakt tussen nestvondsten en territoria. Tevens is een schatting van het aantal broedparen voor 1991 en 1995 opgenomen.

Tabel 1. Aantal broedparen van roofvogels in Zeeland in 1995 en aantalsschattingen voor 1991 en 1995, waarbij N=aantal nesten, T=aantal territoria en M=maximumschatting. Aantalsschatting 1991 naar Buise (1994). Meininger *et al.* (1995) en Vergeer & van Zuijlen (1994). *Number of nests (N), territories (T) and maximum estimate (M) of raptors in the province of Zeeland in 1995, compared with those of 1991.*

Gebied Region	Buizerd <i>B. buteo</i>			Bruine Kiekendief <i>C. aeruginosus</i>			Sperwer <i>A. nisus</i>			Boomvalk <i>F. subbuteo</i>			Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>		
	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M
Grevelingen	0	1	1	10	13	13	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Duiveland	0	0	0	3	3	3	0	0	0	0	1	1	5	5	5
Schouwen	2	4	4	2	3	3	1	1	3	2	2	4	5	5	10
St. Philipsland	0	0	0	4	4	6	1	1	2	0	1	1	2	2	10
Tholen/Rammegors	0	1	2	3	3	5	0	0	3	0	0	2	9	9	30
Oosterschelde	0	0	0	4	4	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Noord-Beveland	1	1	3	2	2	4	0	1	3	0	0	0	0	0	20
Veerse Meer	0	0	0	7	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Markiezaat	1	1	1	8	8	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Walcheren	2	6	6	6	6	6	0	2	5	2	5	7	22	22	35
Zuid-Beveland	1	3	5	14	16	18	0	1	6	2	3	5	15	16	50
Hals Z-Beveland	1	2	4	1	1	3	0	1	4	0	0	1	1	6	25
Westerschelde	0	0	0	11	14	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0
West Z-Vlaanderen	0	3	4	20	21	25	1	2	6	2	3	5	9	12	55
Mid Z-Vlaanderen	3	4	4	11	11	11	5	5	5	0	0	0	13	28	28
Oost Z-Vlaanderen	9	24	26	59	62	64	4	28	30	2	9	12	50	89	100
Totaal/Total 1995	20	50	60	165	178	195	12	42	67	10	24	38	131	194	370
Schatting/Estimate 1991	7-12			135-147			6-10			4-8			200-250		

In Zeeland broedt in de meeste gebieden met bos(jes) tegenwoordig wel een Buizerd en/of een Sperwer. Naar verhouding is er veel bos in Zeeuwsch-Vlaanderen en in de duinen op Schouwen en Walcheren: het overgrote deel van de Zeeuwse Buizerds en Sperwers broedt daar dan ook. Buizerds broeden ook wel verspreid in het polderland op dijken met bomenrijen, terwijl Sperwers wel eens genoeg nemen met een windsingel nabij een dorp of boomgaard. De Boomvalk, een andere typische boombroedende roofvogel, broedt in Zeeland ook vaak in een bomenrij. Op Walcheren vond een succesvol broedgeval van deze soort plaats in een nest waar eerder dat seizoen een Blauwe Reiger jongen had grootgebracht.

Ook de Torenvalk broedt in bomen, maar is makkelijk te verleiden tot het broeden in nestkasten. Tweederde van de zekere broedgevallen vond plaats in een nestkast. Dit betekent niet dat tweederde van de populatie in nestkasten broedt, immers natuurlijke nesten zijn erg moeilijk op te sporen en nestkasten in boomgaarden juist eenvoudig.

De Bruine Kiekendief broedt binnendijks vrijwel uitsluitend in riet. Als de mogelijkheid er is, doen ze dat ook buitendijks, anders wijken ze uit naar schorrevegetatie. Zeebies is

dan favoriet. In Oost- en Midden-Zeeuwsch-Vlaanderen werden op 75 broedparen drie of vier gevallen van bigamie vastgesteld.

In 1995 was er in Zeeland voor het eerst een territorium van de Wespendif. Het bevond zich in oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen enkele kilometers van een in Vlaanderen gelegen bosgebied waar jaarlijks enkele paren van deze soort aanwezig zijn (VWG NO-Vlaanderen). In dezelfde omgeving is een havikpaar gezien, waarvan zich het nest juist in Vlaanderen bevond. Niet-territoriale Haviken en Slechtvalken zijn gemeld van Schouwen-Duiveland en Blauwe Kiekendieven van Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen en Tholen.

In Tabel 2 is het broedsucces samengevat van de succesvolle legfels en wordt het aantal geringde jongen gegeven. Wat betreft Schouwen-Duiveland valt het lage broedsucces voor zowel de Torenavk als de Bruine Kiekendif op.

Van 41 Bruine Kiekendieven is de leeftijd bekend; 17 adulte en 3 onvolwassen mannen en 15 adulte en 6 onvolwassen vrouwen. Eenmaal waren beide vogels onvolwassen.

Tabel 2. Aantal uitgevlogen jongen per succesvol nest per deelgebied in Zeeland in 1995. *Number of fledglings per successful nest in monitoring plots in the province of Zeeland in 1995.*

Soort <i>Species</i>	Gebied <i>Region</i>	Jongen/nest <i>Young/nest</i>	N <i>N</i>	Jongen geringd <i>Nestlings ringed</i>
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	Oost- en Midden- Z-Vlaanderen	1.7	3	0
Bruine Kiekendif <i>C. aeruginosus</i>	Schouwen-Duiveland	2.4	5	0
Bruine kiekendif <i>C. aeruginosus</i>	Oost- en Midden-Z-Vlaanderen	3.0	19	37
Sperwer <i>Accipiter nisus</i>	Midden-Zeeuwsch-Vlaanderen	3.5	6	9
Torenavk <i>Falco tinnunculus</i>	Schouwen-Duiveland	2.7	7	0
Torenavk <i>F. tinnunculus</i>	Walcheren	3.9	19	93
Torenavk <i>F. tinnunculus</i>	Midden-Zeeuwsch-Vlaanderen	5.4	9	25

Conclusies/Samenvatting

1995 was het eerste jaar van gecoördineerd roofvogelonderzoek in Zeeland. Het gaat zowel met de roofvogels als met het roofvogelonderzoek goed. In 1991 werd het aantal broedparen nog geschat op 350-430 en in 1995 gaat het om 570-730 paar. Alle soorten zijn ten opzichte van 1991 toegenomen (Tabel 1).

Het aantal boombroedende roofvogels in Zeeland is ondanks de toename niet groot. Dit komt omdat slechts 1.3% van het landoppervlak uit bos bestaat. De meest voorkomende roofvogelsoorten zijn de Bruine Kiekendif en de Torenavk. De eerste soort is een groundbroeder, de tweede doet het goed door een hoge dichtheid aan nestkasten. In vijf monitoringsgebieden is een begin gemaakt met broedbiologisch en prooionderzoek.

Roofvogelonderzoek in 1996

In 1995 is het onderzoek, om beginnende (roofvogel)onderzoekers niet af te schrikken, laagdrempelig gehouden. Het is de bedoeling in de loop der tijd de kwaliteit van het onderzoek op te voeren. Voor 1996 zijn er al toezeggingen gedaan. Ook in de toekomst blijven losse waarnemingen echter welkom. Het is de bedoeling de komende jaren het onderzoek naar de Bruine Kiekendif, de Zeeuwse roofvogel bij uitstek, te stimuleren.

In de winter van 1995/96 is gestart met onderzoek naar overwinterende roofvogels. Het onderzoek houdt meer in dan zo maar een telling, er wordt geëxperimenteerd met methoden en gelet op leeftijd en geslacht. U hoort en leest er ongetwijfeld nog van.

Toegetakeld nestdotje van Bruine Kiekendief, Slikken Heen-Oost, 18 juni 1995 (Hans Donkers)

Summary: Breeding raptors in the province of Zeeland in 1995

Zeeland covers 3117 km², and is one of the least afforested provinces in The Netherlands (<1% woodland). The area has been subdivided in regions with a more or less similar landscape (Fig. 1). Five areas of 2250-9640 ha in size were chosen as monitoring plots (hatched in Fig. 1). Population densities of raptors are, except for Marsh Harrier, very low, mainly because of lack of suitable breeding sites. Nevertheless, numbers of Common Buzzard, Sparrowhawk and Hobby have increased 4-fold between 1991 and 1995 (Table 1). Marsh Harriers occur abundantly in creeks and overgrown marshland. Kestrels still largely depend on the supply of nestboxes. Nesting of Goshawk, Honey Buzzard and Peregrine has not yet been confirmed in Zeeland, but these species are increasingly observed in suitable breeding habitats. Some data on nestling production was collected on Marsh Harrier, Sparrowhawk, Common Buzzard and Kestrel (Table 2). Human persecution was apparently widespread (for further information on persecution, see Vergeer 1996).

Literatuur

- Buise M.A. 1994. Documentatie over het broedvoorkomen van dagroofvogels in Oostelijk Zeeuwsch-Vlaanderen. Eigen uitgave, Hulst.
- Meininger P.L., Berrevoets C.M. & Strucker R.C.W. 1995. Bruine Kiekendieven *Circus aeruginosus* in het Deltagebied in 1979-94. *De Takkeling* 3(3): 28-31.
- Vergeer J.-W. 1996. Dode en verzakte roofvogels en uilen in Zeeland: hoe, waarom en wat kun je ermee? *De Takkeling* 4(1): 97-100.
- Vergeer J.-W. & Van Zuijlen G. 1994. Broedvogels van Zeeland. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Adres: Marollenoord 10, 4553 CP Philippine